

نیازسنجی آموزشی دوره‌های توانمندسازی اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

فروغ توکلی دستجردی، محمدرضا نیستانی، سیدابراهیم میرشاه جعفری*، نیکو یمانی

چکیده

مقدمه: شناسایی نیازهای آموزشی، گامی مهم در برنامه‌ریزی برای رشد اعضای هیأت علمی است پژوهش حاضر، با هدف شناسایی نیازهای آموزشی اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در دوره‌های توانمندسازی انجام شد.

روش‌ها: در این پژوهش متناسب با داده‌های مورد نیاز، از رویکردهای کمی و کیفی استفاده شد. در مرحله کیفی ۱۰ مصاحبه با اساتید برای ساخت پرسشنامه و تحلیل پاسخ سؤالات این پژوهش، انجام شد. در بخش کمی جامعه آماری، کلیه اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال ۱۳۹۵ (۷۲۶ نفر) بود و حجم نمونه ۲۶۰ نفر برآورد شد که به روش نمونه‌گیری تصادفی-طبقه‌ای انتخاب شدند. روش گردآوری اطلاعات در این تحقیق مصاحبه و پرسشنامه محقق ساخته بود که پس از تأیید روایی و پایایی مورد استفاده قرار گرفت. مقیاس استفاده شده در پرسشنامه طیف پنج گزینه‌ای لیکرت بود. تحلیل داده‌ها در دو سطح توصیفی و استنباطی (تی مستقل، همبستگی، تحلیل واریانس و آزمون تعقیبی LSD) انجام شد.

نتایج: در بخش کیفی پس از تحلیل کدها و بازنگری، ۱۱۰ کد در ۴ طبقه اصلی و ۱۰ طبقه با تم فرعی به دست آمد. نتایج بخش کمی نشان داد اساتید در تمامی حیطه‌ها نیاز آموزشی اعلام نمودند؛ در حیطه روش‌ها و فنون تدریس، روش تدریس مبتنی بر هوش هیجانی ($3/79 \pm 1/02$) در حیطه ارزشیابی، ارزشیابی آنلاین ($3/73 \pm 0/96$) در حیطه پژوهش و مدیریت منابع علمی، طراحی و اجرای پژوهش‌های ثانویه ($4/07 \pm 0/98$) و در حیطه آشنایی با آیین‌نامه‌ها، آشنایی با مقررات اداری و آیین‌نامه‌های اعضا هیأت علمی ($3/46 \pm 1/16$)، دارای بیش‌ترین میانگین بود. همچنین بین مرتبه علمی اعضای هیأت علمی و نیازهای آموزشی در حیطه پژوهش و مدیریت منابع علمی و آشنایی با آیین‌نامه‌ها، تفاوت معنادار ($p=0/001$) مشاهده شد.

نتیجه‌گیری: با توجه به اظهار نیاز آموزشی اساتید نسبت به اکثر مؤلفه‌های مورد مطالعه، پیشنهاد می‌شود برنامه‌های آموزشی در این راستا اصلاح و بازنگری شود.

واژه‌های کلیدی: آموزش، اعضای هیأت علمی، نیازسنجی، توانمندسازی، دانشگاه علوم پزشکی

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / ۱۳۹۶؛ ۱۷(۵۱): ۴۷۱ تا ۴۸۱

مقدمه

با توجه به گذشت زمان و پیشرفت‌های سریع در زمینه‌های علمی و تحقیقاتی، نیروی انسانی مؤسسات، نیاز مبرم به آموزش، بازآموزی و تجدید نظر در فراگرفته‌های قبلی خود را خواهند داشت (۱).

ایران. (yamani@edc.mui.ac.ir)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۵/۷/۲۶، تاریخ اصلاحیه: ۹۶/۲/۴، تاریخ پذیرش: ۹۶/۳/۱

* نویسنده مسؤل: دکتر سید ابراهیم میرشاه جعفری (استاد)، گروه علوم تربیتی،

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

sebrahimjafari@yahoo.com

فروغ توکلی (کارشناسی ارشد)، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و

روانشناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. (arshadd1393@gmail.com)؛

دکتر محمدرضا نیستانی (استادیار)، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و

روانشناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. (meyestani@gmail.com)؛ دکتر

نیکو یمانی (دانشیار)، گروه آموزش پزشکی، مرکز تحقیقات آموزش علوم پزشکی،

مدیریت مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان،

اعضای هیأت‌علمی به عنوان سرمایه‌های ارزشمند جامعه، نقش بسیار حساس و ارزشمندی در تربیت نیروی انسانی متخصص ایفا می‌نمایند (۲).

امروزه، برنامه‌های رشد و بالندگی اعضای هیأت‌علمی، از جمله استراتژی‌های نوین به منظور حفظ و ارتقای دانش و عملکرد اساتید به شمار می‌رود که طی چند دهه اخیر توسط اکثر کشورها به کار گرفته شده تا ضمن افزایش توان علمی اعضای هیأت‌علمی برای انجام وظایف شغلی خود در حیطه‌های مختلف آموزش، پژوهش، درمان و نیز انجام فعالیت‌های اجرایی و مدیریتی، بستر مناسبی برای ایجاد تحول در نظام آموزشی ایجاد نماید. در واقع، توانمندسازی اعضای هیأت‌علمی به مجموعه‌ای از فعالیت‌های منظم و برنامه‌ریزی شده‌ای اطلاق می‌شود که با هدف ارتقای سطح دانش، نگرش و عملکرد اساتید در حیطه‌های مختلف آموزشی، پژوهشی و اجرایی صورت می‌گیرد (۳).

نکته حائز اهمیت توجه به ضرورت نیازسنجی (Need assessment) است. به طور کلی، برای تدوین و طراحی برنامه‌های توانمندسازی اعضای هیأت‌علمی، برنامه‌ریزان آموزشی می‌باید به نیازسنجی دقیق بپردازند. نیازسنجی فرآیندی ضروری از برنامه‌های آموزشی است که بدون آن هدف و مسیر حرکت مشخص نمی‌گردد. برای فراهم‌سازی اطلاعات مورد نیاز برنامه‌های آموزشی، ارزیابی در سنجش، پاسخگو و مسؤول نمودن مؤسسات و نظام‌های آموزشی هماهنگی و همسویی با تغییرات، شناسایی ضعف‌ها و مسایل اساسی در برنامه‌ها و تحقق برنامه‌های مشارکتی؛ نیازسنجی ضرورت دارد (۴). بر همین اساس، می‌توان نیازسنجی برنامه‌های آموزشی اعضای هیأت‌علمی را به عنوان شالوده و محور اصلی ارتقای کیفیت در نظام آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها تلقی نمود. شناسایی نیازها، ضمن این که گامی مهم در جهت تقویت برنامه‌های رشد و بالندگی اعضای هیأت‌علمی خواهد بود؛ می‌تواند در ارتقای کیفیت آموزش

نیز تأثیرگذار باشد؛ مشروط به این که، کلیه برنامه‌های رشد و بالندگی این گروه بر اساس ارزیابی نیازهای آموزشی و دقیقاً مرتبط با فعالیت حرفه‌ای آنان انجام پذیرد.

تحقیقات همچنین نشان می‌دهد که اکثر برنامه‌های آموزشی، منطبق با نیاز واقعی شرکت‌کنندگان نبوده است و متأسفانه این امر باعث شده تا بسیاری از برنامه‌های اجرا شده از اثربخشی لازم برخوردار نباشد (۳).

دانشکده‌های پزشکی باید طوری برنامه‌ریزی کنند که اساتید به کمک آن بتوانند قابلیت‌های خویش را، فراتر از حیطه تخصصی خود گسترش دهند و قادر باشند آموزش دانشجویان را در بالاترین حد ممکن، عملی سازند (۵) و آنها را برای ارائه خدمت مطابق نیاز جامعه و حرفه آماده نمایند (۶).

مظلومی محمودآبادی و همکاران، در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که اعضای هیأت‌علمی بالینی به هر هفت حیطه اصلی، به ویژه آیین‌نامه‌های مرتبط با ارتقاء و اعضای هیأت‌علمی غیر بالینی به حیطه پژوهش نیاز آموزشی دارند (۷). میرزایی کارزان و همکاران، در پژوهشی به منظور شناسایی نیازهای آموزشی اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام، به این نتیجه دست یافتند، که در حیطه آموزش و یادگیری، بالاترین نیاز آموزشی مربوط به شیوه‌های نوین تدریس؛ در ارزشیابی، بالاترین نیاز آموزشی مربوط به شیوه‌های ارزشیابی دانشجوی؛ در پژوهش، بالاترین نیاز آموزشی مربوط به مقاله نویسی به زبان انگلیسی؛ در حیطه فناوری اطلاعات، بالاترین نیاز آموزشی مربوط به آشنایی با مهارت‌های فناوری اطلاعات؛ در حیطه عمومی، بالاترین نیاز آموزشی مربوط به شیوه ارتباط با دانشجوی؛ و در حیطه زبان انگلیسی، بالاترین نیاز آموزشی مربوط به نگارش متون علمی به زبان انگلیسی بوده است (۸).

شاهی و همکاران، در پژوهش خود به منظور شناسایی

پژوهش حاضر، با هدف تعیین نظرات اساتید در مورد سطح مهارت و نیاز آموزشی آنان در زمینه‌های روش‌ها و فنون تدریس، ارزشیابی، پژوهش و مدیریت منابع علمی و آشنایی با آیین‌نامه‌ها انجام گرفت، تا محتوی آموزشی برنامه‌های رشد و تعالی اعضای هیأت‌علمی بیش از پیش با نیازهای آموزشی آنان متناسب گردد. پس از بررسی مقالات و مطالعات انجام شده در زمینه نیازسنجی اعضای هیأت‌علمی، این نتیجه به دست آمد که در این پژوهش‌ها بیشتر محورهای روش‌ها و فنون تدریس، ارزشیابی و پژوهش مورد مطالعه قرار گرفته و تأکید کم‌تری بر محور آشنایی با آیین‌نامه‌ها وجود داشته است؛ در این پژوهش تلاش شد تمامی حیطه‌ها پوشش داده شود.

روش‌ها

در این مطالعه متناسب با داده‌های مورد نیاز، در بخش‌های مختلف پژوهش از رویکردهای کمی (توصیفی مقطعی) و کیفی استفاده شده است. در مرحله مطالعه کیفی، با انجام مصاحبه با اعضای هیأت‌علمی از دانشکده‌های مختلف آغاز شد و تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها نشان داد که مطالعه در مصاحبه ششم به اشباع نظری رسیده است؛ با این حال، با توجه به نیازهای متفاوت اعضای هیأت‌علمی در دانشکده‌های مختلف، مصاحبه‌ها تا تعداد ۱۰ مصاحبه ادامه یافت. لازم به ذکر است، که از نتایج حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها هم به منظور ساخت پرسشنامه و هم به منظور تحلیل پاسخ سؤالات این پژوهش، استفاده شد.

در مرحله کمی، جامعه آماری کلیه اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال ۱۳۹۵ به تعداد ۷۲۶ نفر بود. به منظور تعیین حجم نمونه جهت توزیع پرسشنامه، از جدول مورگان استفاده شد که بر این اساس حجم نمونه معادل ۲۶۰ نفر به دست آمد. معیار ورود به مطالعه، عضو هیأت‌علمی شاغل در دانشگاه

نیازهای آموزشی اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان، به این نتیجه رسیدند که اعضا به آموزش در زمینه حیطه‌های مختلف وظایف خود نیاز دارند (۹).

نتایج مطالعه پولولی (Pololi) و همکاران، در دانشکده پزشکی دانشگاه ماساچوست (Massachusetts) آمریکا نشان داد که مدیران اجرایی ارشد دانشگاه نیاز به اصلاح و بهبود عملکرد تدریس، تحقیق و عملکرد بالینی را جزو اولویت آموزشی اساتید عنوان نموده‌اند (۱۰).

در دانشگاه ملک فیصل عربستان، تحقیقی توسط ادکلی (Adkoli) و همکاران در سال ۲۰۱۰ انجام شد که نیازهای آموزشی اعضای هیأت‌علمی را شامل موضوعاتی مانند توانایی تدریس در گروه‌های کوچک و بزرگ، برنامه‌ریزی و آموزش بالینی، طراحی برنامه درسی و توسعه منابع یادگیری، ارزشیابی فراگیران، ارزشیابی دوره‌ها، تحقیق عملی، آگاهی از اصول آموزش و پرورش، ارزش‌های اخلاقی و نگرشی، مهارت در تصمیم‌گیری، و مهارت‌های مدیریتی و ارتباطی نشان داده است (۸).

آموزش پزشکی در طی دهه‌های اخیر، چه در حیطه آموزش و چه از بعد تخصصی علوم پزشکی رشد چشم‌گیری داشته است، لذا ضروری است اعضای هیأت‌علمی در دانشگاه‌های علوم پزشکی با تازه‌های تخصصی آموزش این رشته‌ها بیشتر آشنا شوند و از روش‌های جدید در فعالیتهای آموزشی خود جهت تسهیل در فرایند یاددهی-یادگیری و ایجاد یادگیری عمیق در فراگیران استفاده نمایند. بر همین اساس، دستورالعمل اجرایی طرح دانش افزایی و توانمندسازی اعضای هیأت‌علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی کشور، از سوی شورای عالی انقلاب فرهنگی، به دانشگاه‌های کشور ابلاغ شد تا از طریق معاونین آموزشی و با حمایت هیأت امنای دانشگاه‌ها، دستیابی به اهداف طرح را مقدور سازد (۱۱).

علوم پزشکی اصفهان بود.

در آغاز، به منظور تهیه بانک گویه‌ها، با تعدادی از اعضای هیأت‌علمی از دانشکده‌های مختلف مصاحبه انجام شد. مصاحبه‌ها از نوع نیمه‌ساختاریافته بود. محقق با مراجعه حضوری یا از طریق تماس تلفنی برای انجام مصاحبه تعیین وقت قبلی نمود. تمامی مصاحبه‌ها بنابر نظر خود افراد مصاحبه‌شونده در دفتر کار آنان به انجام رسیده و میانگین زمان مصاحبه‌ها ۴۵ دقیقه بود. محقق با کسب اجازه از افراد شرکت‌کننده در مصاحبه اقدام به ضبط مصاحبه نموده است. تحلیل مصاحبه‌ها، با متد تحلیل محتوای موضوعی که مراحل آن عبارت بود از خواندن متن مصاحبه‌ها، استخراج جملات معنادار، کدگذاری، طبقه‌بندی کدها، نام‌گذاری طبقه‌ها و مشخص کردن رابطه بین طبقه‌ها به انجام رسیده است. تعیین دقت و صحت داده‌ها با نظر و مشورت متخصصین تأیید شده است.

در مرحله بعد، با استفاده از گویه‌های به دست آمده از مصاحبه‌ها، مطالعه متون داخلی و خارجی، استفاده از نظر متخصصان بانک گویه‌ها تکمیل و پس از چند نوبت مشورت با متخصصان ویرایش شد. سپس با استفاده از بانک گویه‌ها، پرسشنامه‌ای طراحی گردید. روایی پرسشنامه با کمک ۶ نفر صاحب نظر و متخصص تأیید شد و پایایی آن نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۵ به دست آمد. مقیاس استفاده شده در پرسشنامه طیف پنج گزینه‌ای لیکرت است؛ که شامل گزینه‌های ۵- بسیار زیاد، ۴-زیاد، ۳-تاحدودی، ۲-کم و ۱-بسیار کم است؛ پاسخ‌دهندگان بنابر نظر خود بیش‌ترین میزان نیاز را با «بسیار زیاد» و کم‌ترین میزان نیاز خود در مورد هر سؤال را با «بسیار کم» مشخص کرده‌اند. لازم به ذکر است، که میانگین در نظر گرفته شده در تحلیل نتایج حاصل از پرسشنامه‌ها میزان حد وسط (عدد ۳/۰۱) به عنوان نقطه‌ی برش در نظر گرفته شد.

پرسشنامه‌ها به صورت بی‌نام به طور حضوری از طریق

مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی برای دفاتر توسعه آموزش دانشکده‌ها ارسال و از طریق همان مرکز جمع‌آوری گردید. همه پرسشنامه‌های تکمیل شده در ورود داده‌ها مد نظر قرار گرفتند. کلیه داده‌ها با نرم‌افزار SPSS-22 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح توصیفی و استنباطی به انجام رسید. در سطح توصیفی به بیان فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار پرداخته شده و در سطح استنباطی، به منظور بررسی ارتباط بین سن، سابقه خدمت و حیطه‌های مورد پژوهش از آزمون همبستگی؛ برای مقایسه تفاوت نیازهای آموزشی اعضای هیأت‌علمی و مرتبه علمی آنان از آزمون تحلیل واریانس و به منظور شناسایی تفاوت میان نظرات اساتید از نظر مرتبه علمی از آزمون تعقیبی LSD، استفاده گردید.

نتایج

در بخش کیفی، ۸ نفر (۸۰٪) از شرکت‌کنندگان در مصاحبه زن و ۲ نفر (۲۰٪) مرد بودند. بیش‌تر افراد شرکت‌کننده در این بخش، دارای رتبه علمی استادیار (۵۰٪) و کم‌ترین تعداد دارای رتبه مربی (۲۰٪) بودند.

نتیجه حاصل از تحلیل داده‌های کیفی ابتدا منجر به تولید ۲۲۰ کد در ۱۰ طبقه گردید که پس از تحلیل کدها و بازنگری، طبقه‌بندی ۱۱۰ کد در ۴ طبقه اصلی و ۱۰ طبقه با تم فرعی به دست آمد که برخی طبقه‌های فرعی خود دارای چند زیر طبقه است (جدول ۱).

در بخش کمی، از مجموع ۲۶۰ پرسشنامه توزیع شده، تعداد ۲۱۰ پرسشنامه (میزان پاسخ‌دهی ۸۰٪) تکمیل و بازگشت داده شد. ۹۶ نفر (۴۵/۷۱٪) از شرکت‌کنندگان، زن و ۱۱۴ نفر (۵۴/۲۹٪) مرد بودند. محدوده سنی شرکت‌کنندگان ۲۵ تا ۶۵ سال با میانگین (۶۵/۱۹±۴۴) و سابقه خدمت از ۱ تا ۳۵ سال با میانگین (۸۵/۸۷±۱۲) بود. از نظر رتبه علمی، ۲۲ نفر (۱۰/۴۸٪) مربی، ۱۳۱ نفر (۶۲/۳۸٪) استادیار، ۴۰ نفر (۱۹/۰۵٪) دانشیار، و ۱۷ نفر

(۸/۰۹٪) استاد بودند.

براساس نتایج حاصل از تحلیل پرسشنامه‌ها، موارد دارای بالاترین میانگین در میان گویه‌های مربوط به نیازهای آموزشی اعضای هیأت‌علمی در حیطه‌های مورد پژوهش، به این شرح است: حیطه روش‌ها و فنون تدریس، روش تدریس مبتنی بر هوش هیجانی (۳/۷۹±۱/۰۲)؛ ارزشیابی، ارزشیابی آنلاین (۳/۷۳±۰/۹۶)؛ پژوهش و مدیریت منابع علمی، طراحی و اجرای پژوهش‌های ثانویه؛ متاآنالیز (۴/۰۷±۰/۹۸)؛ آشنایی با آیین‌نامه‌ها، آشنایی با مقررات اداری و آیین‌نامه‌ها (۳/۴۶±۱/۱۶).

همچنین، همانگونه که عنوان شد، از نتایج به دست آمده از تحلیل مصاحبه‌ها هم به منظور ساخت ابزار و هم جهت تحلیل پاسخ سؤالات پژوهش استفاده شد. بر این اساس، مصاحبه با ۱۰ نفر از اعضای هیأت‌علمی نشان داد که در ارتباط با حیطه روش‌ها و فنون تدریس، نیاز به افزایش آگاهی در زمینه‌های مدیریت کلاس و برقراری ارتباط مؤثر با دانشجو، اخلاق حرفه‌ای، استفاده از رسانه و وسایل آموزشی مورد نظر تمامی افراد بود. در زمینه

ارزشیابی، اکثر مصاحبه‌شوندگان بر موارد «انجام ارزشیابی» و «طراحی سؤالات ارزشیابی» تأکید داشتند. در ارتباط با حیطه پژوهش و مدیریت منابع علمی، مقولات «آشنایی با الزامات و روش‌های پژوهش» و «آشنایی با مفاهیم جدید پژوهش» مواردی بود که مصاحبه‌شوندگان جز دغدغه‌های آموزشی خود عنوان کردند. نتایج حاصل از مصاحبه‌ها در زمینه آشنایی با آیین‌نامه‌ها، مقولات «اطلاع‌رسانی به اساتید»، «خودجوشی اساتید در زمینه آگاهی یافتن از قوانین» و «آگاهی یافتن از طریق همکاران» از جمله موارد اصلی بود که مصاحبه‌شوندگان مطرح کردند. همچنین در این زمینه، برخلاف اعضای باتجربه که معتقدند قوانین و آیین‌نامه‌ها در دسترس همه اعضا بوده است و دسترسی و اطلاع از آنها برای همه امکان‌پذیر است، اعضای هیأت‌علمی با سابقه کمتر نیاز بیش‌تری در خصوص آشنایی با آیین‌نامه‌ها و آموزش دیدن در این زمینه احساس کردند؛ دیر اطلاع یافتن و از دست رفتن فرصت استفاده از مزایای این موارد بود که اکثر این افراد عنوان نمودند (جدول ۱).

جدول ۱: نتیجه تحلیل مصاحبه‌ها و طبقه‌بندی کدها

زیرطبقه	تم یا طبقه فرعی	تم یا طبقه اصلی
مدیریت کلاس	مدیریت کلاس و برقراری ارتباط مؤثر با دانشجو	
فنون تدریس و استفاده از روش‌های نوین		روش‌ها و فنون تدریس
ارتباط با دانشجو		
مسئولیت حرفه‌ای		
رعایت و پای‌بندی به اخلاق حرفه‌ای در تدریس	اخلاق حرفه‌ای در تدریس	
عدم رعایت و پای‌بندی به اخلاق حرفه‌ای در تدریس		
استفاده مناسب از رسانه و وسایل آموزشی	استفاده از رسانه و وسایل آموزش	
عدم استفاده مناسب از رسانه و وسایل آموزشی		
	انجام ارزشیابی	ارزشیابی
	طراحی سؤالات ارزشیابی	
	آشنایی با الزامات و روش‌های پژوهش	پژوهش و مدیریت منابع علمی

آشنایی با مفاهیم جدید پژوهش اطلاع رسانی به اساتید خودجوشی به منظور آگاهی نقش همکاران	آشنایی با آیین‌نامه‌ها
---	------------------------

به منظور بررسی ارتباط بین سن، سابقه خدمت و حیطه‌های نیازسنجی روش‌ها و فنون تدریس، ارزشیابی، پژوهش و مدیریت منابع علمی و آشنایی با آیین‌نامه‌ها، آزمون همبستگی انجام شد. بر این اساس، افراد با سابقه و دارای سن بیشتر، احساس نیاز کم‌تری به آشنایی با آیین‌نامه‌ها و شرکت در کلاس‌ها و کارگاه‌ها به این منظور را عنوان کردند و بالعکس اعضای دارای سن و سابقه خدمت کم در این خصوص خود را نیازمند آموزش بیشتر احساس کردند (جدول ۲)؛ که این مورد با یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها تطابق دارد.

جدول ۲: بررسی میزان همبستگی میان حیطه‌های نیازسنجی با سن و سابقه خدمت افراد مورد مطالعه

سن	سابقه خدمت	حیطه روش‌ها و فنون تدریس	حیطه ارزشیابی	حیطه پژوهش و مدیریت منابع علمی	حیطه آشنایی با آیین‌نامه‌ها
سن	ضریب همبستگی	سطح معناداری			
سابقه خدمت	ضریب همبستگی	سطح معناداری			
حیطه روش‌ها و فنون تدریس	ضریب همبستگی	سطح معناداری	ضریب همبستگی	سطح معناداری	
ارزشیابی	ضریب همبستگی	سطح معناداری	ضریب همبستگی	سطح معناداری	
حیطه پژوهش و مدیریت منابع علمی	ضریب همبستگی	سطح معناداری	ضریب همبستگی	سطح معناداری	
حیطه آشنایی با آیین‌نامه‌ها	ضریب همبستگی	سطح معناداری	ضریب همبستگی	سطح معناداری	

واریانس استفاده شد که نتایج در جدول ۳، نشان داده شده است.

همچنین، به منظور مقایسه حیطه‌های نیازهای آموزشی اعضای هیأت علمی و مرتبه علمی آنان از آزمون تحلیل

جدول ۳: مقایسه حیطه‌های نیازهای آموزشی اعضای هیأت‌علمی و مرتبه علمی آنان

P	F	میانگین مجموع مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات		
۰/۱۸	۱/۶۰	۰/۶۴	۳	۱/۹۳	واریانس بین گروه‌ها	میانگین روش‌ها و فنون تدریس
		۰/۴۰	۲۰۶	۸۲/۷۶	واریانس درون گروه‌ها	
		-	۲۰۹	۸۴/۷۰	واریانس کل	
۰/۳۳	۱/۱۴	۰/۵۹	۳	۱/۷۷	واریانس بین گروه‌ها	میانگین ارزشیابی
		۰/۵۱	۲۰۶	۱۰۶/۷۲	واریانس درون گروه‌ها	
		-	۲۰۹	۱۰۸/۵۰	واریانس کل	
۰/۰۳	۲/۹۳	۱/۸۵	۳	۵/۵۶	واریانس بین گروه‌ها	میانگین پژوهش و مدیریت منابع علمی
		۰/۶۳	۲۰۶	۱۳۰/۱۰	واریانس درون گروه‌ها	
		-	۲۰۹	۱۳۵/۶۷	واریانس کل	
۰/۰۸	۲/۲۱	۲/۳۱	۳	۶/۹۳	واریانس بین گروه‌ها	میانگین آشنایی با آیین‌نامه‌ها
		۱/۰۴	۲۰۶	۲۱۵/۰۴	واریانس درون گروه‌ها	
		-	۲۰۹	۲۲۱/۹۷	واریانس کل	

حیطه روش‌ها و فنون تدریس، نیاز به افزایش آگاهی در زمینه‌های مدیریت کلاس و برقراری ارتباط مؤثر با دانشجو، اخلاق حرفه‌ای، استفاده از رسانه و وسایل آموزشی و روش‌های نوین آموزش مورد نظر تمامی افراد بود.

همچنین، تجزیه و تحلیل نتایج حاصل از پرسشنامه‌ها میانگین و انحراف معیار نمره دیدگاه اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نسبت به نیازهای آموزشی بر اساس رتبه‌ی علمی بیانگر این است که شرکت‌کنندگان در پژوهش نسبت به تمامی گویه‌های مطرح شده درباره روش‌ها و فنون تدریس اظهار نیاز کردند.

نتایج تحقیق حاضر در حیطه آموزش حاکی از آن بود که اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، انواع روش‌های آموزش به ویژه آموزش مبتنی بر هوش هیجانی را بیش‌ترین نیاز خود ذکر کردند. که این امر می‌تواند ناشی از عدم آشنایی کافی با این روش و گذراندن دوره‌های آموزشی در این خصوص از سوی اکثر اعضای هیأت‌علمی دانشگاه بعد از کسب مدارک

بر اساس نتایج تنها در حیطه پژوهش و مدیریت منابع علمی و آشنایی با آیین‌نامه‌ها، بین مرتبه علمی اعضای هیأت‌علمی مورد مطالعه اختلاف معنادار دیده می‌شود. به منظور شناسایی تفاوت میان مرتبه علمی از آزمون تعقیبی LSD، استفاده شد.

نتایج این آزمون نشان داد که در میانگین حیطه پژوهش و مدیریت منابع علمی بین مرتبه علمی مربی با استاد (۰/۶۵±۰/۲۵)، استادیار با استاد (۰/۴۹±۰/۲۰)، و در میانگین آشنایی با آیین‌نامه‌ها، بین مرتبه استادیار با استاد (۰/۶۴±۰/۲۶)، تفاوت معناداری (p=۰/۰۱) وجود دارد.

بحث

همانطور که ذکر شد، این مطالعه به منظور بررسی نیازهای آموزشی اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در دوره‌های عمومی، شامل روش‌ها و فنون تدریس، ارزشیابی، پژوهش و مدیریت منابع علمی و آشنایی با آیین‌نامه‌ها انجام شد.

براساس یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها در ارتباط با

مربوطه و خلاء آموزش‌ها در این خصوص در دانشگاه باشد.

اعضای هیأت‌علمی آشنایی با روش‌های ارزشیابی را به عنوان نیاز آموزشی خود اعلام نمودند. پژوهشی در آمریکا نشان داد که اساتید در زمینه طراحی برنامه درسی، نمره‌دهی، ارزیابی بازده‌های یادگیری، نوشتن سؤالات آزمون‌های جامع پرستاری، نیاز آموزشی بالا داشته‌اند (۱۲)؛ که از این نظر با پژوهش حاضر همخوانی دارد. در مطالعه توصیفی یارمحمدیان و همکاران، نیز اساتید دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نیز سطح مهارت خود را در زمینه تفسیر و تحلیل سؤالات آزمون، روش‌های ارزشیابی، مهارت‌های عملی طراحی آزمون‌های عملکردی پایین دانستند و افزایش مهارت و آگاهی در این زمینه را نیاز خود ذکر کرده‌اند (۱۳).

در ارتباط با زمینه‌های پژوهش و مدیریت منابع علمی مقالات آشنایی با روش‌های پژوهش و آشنایی با مفاهیم جدید پژوهش مورد نظر تمامی افراد بود.

در این مطالعه، اساتید درحیطه پژوهش بیشترین نیاز را به طراحی و اجرای پژوهش‌های ثانویه مانند متاآنالیز بیان کرده‌اند. در نیازسنجی آموزشی اعضای هیأت‌علمی بالینی دانشکده پزشکی اصفهان در حیطه پژوهش، بیشترین نیاز را به مهارت تحلیل آماری داده‌ها اعلام نمودند (۱۴)؛ که این مورد در پژوهش حاضر نیز جزء نیازهای با میانگین بالا به دست آمد؛ این گونه به نظر می‌رسد که شرکت مستمر اکثر اعضا در کارگاه‌های روش‌های آماری از نظر طول دوره و تناسب با نیاز اساتید تاکنون نتوانسته پاسخ‌گوی نیاز آنان باشد. در این مورد نتایج مطالعه‌ای در دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان نشان داد که کارگاه‌های آنالیز داده و نرم‌افزارهای آماری و مقاله نویسی به زبان انگلیسی جز نیازهای آموزشی بالای آنها بوده است؛ که از این نظر، با مطالعه حاضر همخوانی دارد.

در مطالعه یارمحمدیان و همکاران، نیز اساتید دانشگاه

علوم پزشکی اصفهان نیاز آموزشی اصلی خود در زمینه پژوهش و مدیریت منابع علمی آشنایی با منابع اطلاع رسانی و مجلات الکترونیکی عنوان نمودند (۱۳)؛ که براساس مطالعه حاضر، اساتید هنوز به یادگیری در این موارد احساس نیاز می‌کنند.

نتایج حاصل از مصاحبه‌ها در زمینه آشنایی با آیین‌نامه‌ها، بیانگر این مطلب بود که برخلاف اعضای باتجربه که معتقدند قوانین و آیین‌نامه‌ها در دسترس همه اعضا بوده است و دسترسی و اطلاع از آنها برای همه امکان‌پذیر است، اعضای هیأت‌علمی با سابقه کم‌تر نیاز بیشتری در خصوص آشنایی با آیین‌نامه‌ها و آموزش دیدن در این زمینه احساس می‌کردند؛ دیر اطلاع یافتن و از دست رفتن فرصت استفاده از مزایا از جمله مواردی بود که اکثر این افراد عنوان می‌کردند.

با توجه به این که نتایج حاصل از این پژوهش قرار است به بهبود کیفیت کارگاه‌های توانمندسازی اساتید کمک نماید، لذا پیشنهادات زیر ارائه می‌شود: استفاده از تجربیات اساتید موفق در برگزاری کارگاه‌ها؛ ارتباط و تعامل دو سویه و فعالیت عملی اساتید در کارگاه‌ها؛ نظرسنجی از اساتید و شرکت‌کنندگان درباره زمان برگزاری کارگاه‌ها؛ نظرات بر روند اجرای آموخته‌ها در روند کار اساتید.

به دلیل زمان‌بر بودن؛ در این پژوهش به بررسی نیازهای آموزشی کلیه اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان پرداخته شده است که از این نظر عدم بررسی دقیق نیازهای آموزشی اعضای هیأت‌علمی در دانشکده‌های مختلف از جمله محدودیت‌های اصلی این پژوهش به شمار می‌آید.

در پایان یادآور می‌شویم که انجام پژوهش‌هایی در هر دانشکده به منظور آگاهی از نیازهای آموزشی اعضای هیأت‌علمی در دانشکده‌های مختلف علوم پزشکی؛ و نیز انجام پژوهش حاضر به طور تفکیکی برای تک‌تک حیطه‌های اصلی به منظور شناسایی دقیق‌تر نیاز

آموزشی اساتید در هر کدام از حیطه‌ها؛ می‌تواند منجر به نتایج دقیق‌تری گردد.

قدردانی

این پژوهش به عنوان طرح تحقیقاتی در شورای پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با کد مصوب ۲۹۵۲۰۰ به تصویب رسیده است. پژوهشگران از حمایت و پشتیبانی تمامی عزیزانی که در انجام این تحقیق یاری رساندند و اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان که در انجام مصاحبه‌ها و تکمیل پرسشنامه‌ها همکاری داشتند، کمال تشکر و قدردانی را دارند.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج پژوهش و اظهار نیازآموزشی اساتید نسبت به اکثر مؤلفه‌های مورد مطالعه، پیشنهاد می‌شود برنامه‌های آموزشی موجود اصلاح و بازنگری شود و نیز در جهت تشکیل کارگاه‌های آموزشی جدید و دارای تناسب بیشتر با نیاز آموزشی اساتید، اقداماتی صورت گیرد.

منابع

1. Yarmohammadian MH, Bahrami S, Foroughi Abari A. [Health Directors And Experts Proper Need Assessment Models]. Iranian Journal of Medical Education. 2003; 3(1):71-79.[Persian]
2. Asadi A, Taheri M, Khoshrang H. [Educational Needs Assessment Of Faculty Members: Priorities-Strategies]. Research In Medical Education. 2011; 3(2): 36-42. [Persian]
3. Anbari Z, Zarinfar N. [Need Assessment And Comparison Of Faculties Developmental Programs In Arak University Of Medical Sciences]. Jondi Shapour Education Development. 2013; 4(1): 1-16. [Persian]
4. Toulabi T, Sheykhani A, Galehdar N, Anbari Kh, Mohammadi A, Majidmehr M. [Educational Needs Of Faculty Members Of Lorestan University Of Medical Sciences By Delphi Technique]. Journal Of Nursing Education. 2015; 4(2): 28-37. [Persian]
5. Avizhgan M, Karam Alian H, Zandi B, Ashourioun V, Changiz T. [Prioritization Of Educational Needs Of Faculty Members In Medical School Of Isfahan University Of Medical Sciences]. Iranian Journal Of Medical Education. 2011; 10(5): 735-747. [Persian]
6. Shahidi S, Changiz T, Salmanzadeh H, Yousefy A. [Factors Affecting The Needs Assessment In Continuing Medical Education: Preseting A Practical Guideline For Selecting Models And Techniques]. Iranian Journal Of Medical Education. 2009; 9(4): 321-330. [Persian]
7. Mazloomi Mahmoodabadi S, Norouzi S, Norouzi A, Mirzaei Alavijeh M. [Educational Needs Of Faculty Members Of Shahid Sadoughi University Of Medical Sciences]. The Journal of Medical Education and Development. 2011; 7(3): 79-92. [Persian]
8. Mirzayi Karzan A, Keikhavani S, Hosseinzadeh M, Aevazi A. [Educational Needs Assessment Of Faculty Members In Ilam University Of Medical Sciences]. Journal of Medical Education Development. 2013; 6(11): 61-71. [Persian]
9. shahi A, shahi M, avizhgan M, kamali F, hoseini tashnizi SS, naseriyan B, et al . [Educational needs assessment of academic members in Hormozgan University of Medical Sciences]. Journal of Medical Education Development. 2014; 7 (16):72-84 [Persian]
10. Pololi LH, Dennis K, Winn GM, Mitchell J. A needs assessment of medical school faculty: caring for the caretakers. Contin Educ Health Prof. 2003; 23(1): 21-9.
11. Shoraei Eslami Shodan Daneshgaha Va Marakeze Amozeshi. [Dastorolamale Ejraii Daneshafzaei]. 2012. [Persian][cited 2015 Agust 4] Available from: <http://umsha.ac.ir/index.aspx?siteid=21&pageid=5711> [Persian]
12. Aslani H. [Educational Needs Assessment Of Evidence Base Medicine In Clinical Faculty Members In Shahid Beheshti University Of Medical Sciences] [dissertation].Tehran: Shahid Beheshti University Of Medical Sciences; 2012 [Persian]
13. Yarmohammadian M, Bahrami S. [Needs Assessment In Health And Educational Organizations]. Isfahan: isfahan university of medical sciences; 2004. [Persian]

14. Avijgan M, Karamalian H, Ashourioun V, Changiz T. [Educational Needs Assessment of Medical School's Clinical Faculty Members in Isfahan University of Medical Sciences]. Iranian Journal of Medical Education. 2009; 9(2): 93-103 [Persian]

Educational Needs Assessment of Empowerment Programs for Faculty Members of Isfahan University of Medical Sciences

Forough Tavakoli Dastjerdi¹, Mohammadraze Neyestani², Ebrahim Mirshahjafari³, Nikoo Yamani⁴

Abstract

Introduction: Identification of educational needs is an essential step in planning for faculty development. The aim of this study was to identify educational needs of faculty members of Isfahan University of Medical Sciences in empowerment programs.

Methods: Depending on required data, both quantitative and qualitative approaches were employed. In the qualitative stage, 10 interviews were held with professors to develop a questionnaire and analyze the responses to research questions. In the quantitative stage, statistical population included all of the faculty members of Isfahan University of Medical Sciences in 2016 (n=726). Sample size was determined at 260 subjects who were selected by stratified random sampling. Data collection tools were interview and a researcher-made questionnaire whose validity and reliability had been confirmed. It was based on a five-point Likert scale. Data were analyzed at descriptive and inferential levels (independent t-test, correlation, ANOVA, and LSD follow-up test).

Results: Analysis and review of the codes in the qualitative stage yielded 110 codes in four main categories and 10 subcategories. Findings of the quantitative stage showed that faculty members reported educational needs in all areas. In the area of teaching methods and techniques, emotional intelligence-based teaching method (3.79 ± 1.02); in evaluation, online evaluation (3.73 ± 0.96); in research and scientific resources management, design and implementation of secondary research (4.07 ± 0.9); and in the area of familiarity with regulations, familiarity with administrative and faculty regulations (3.46 ± 1.16) had the highest mean scores. Furthermore, a significant difference was found between faculty members' academic rank and educational needs in the areas of research and scientific resources management and familiarity with regulations ($p=0.001$).

Conclusion: Considering the educational needs reported by the faculty members in most of the areas, revision of existing educational programs is recommended.

Keywords: Education, Faculty members, Needs assessment, Empowerment, University of Medical Sciences

Addresses:

¹ M.A Student, Department of Education and Psychology, Isfahan University, Isfahan, Iran. Email: arshadd1393@gmail.com

² Assistant Professor, Department of education and psychology, Isfahan university, Isfahan, Iran. Email: neyestani@gmail.com

³ (✉) Professor, Department of education and psychology, Isfahan university, Isfahan, Iran. Email: sebrahimjafari@yahoo.com

⁴ Associate Professor, Department of Medical Education, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. Email: yamani@edc.mui.ac.ir